

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра новітньої історії України

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
(ВІД ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ
ДО 1991 Р.)**

для здобувачів вищої освіти

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальність 014 Середня освіта
освітній рівень Перший (бакалаврський)
освітня програма Середня освіта (Історія)
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання денна
Навчальний рік 2021/2022
Семестр 6
Кількість кредитів ECTS 6
Мова викладання, навчання
та оцінювання українська
Форма заключного контролю іспит

Викладачі: Пивовар Сергій Федорович, кандидат історичних наук, професор, професор кафедри новітньої історії України;
Черевичний Геннадій Семенович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України

Пролонговано: на 2022/2023 н. р. Григорук «29» 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н. р. _____ («____») «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник:

Черевичний Г. С. кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри новітньої історії України

(підпис)

(Андрій ПИЖИК)

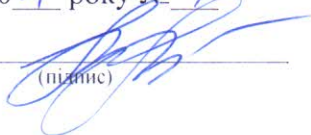
(прізвище та ініціали)

Протокол № 11 від « 29 » 06 2024 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 26 » 08 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

(Наталія ТЕРЕС)

(прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – опанування здобувачами освіти суті історичних процесів, що відбувалися в Україні впродовж 1939-1991 рр., усвідомлення їхнього об'єктивного характеру, взаємозв'язку та взаємозалежності, а також закономірностей розвитку, ролі об'єктивних та суб'єктивних чинників в історії України; формування вміння працювати із вітчизняними та зарубіжними історичними джерелами пов'язаними з дослідженням новітньої історії України.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* сучасні методи історичного пізнання; термінологічно-понятійний апарат з історії; характерні особливості історичного процесу в Україні в різні історичні періоди.

2. *Вміти* самостійно застосовувати набуті знання на практиці релевантними методами опрацювання наукових праць та інформаційно-довідкових видань; використовувати сучасні інформаційно-пошукові сервіси.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна складається із 2-х модулів. У першому модулі вивчаються історія України напередодні Другої світової війни, «українське питання» у міжнародних відносинах у передвоєнний час, державотворчі процеси в Карпатській Україні, українські землі на початковому етапі Другої світової війни, бойові дії на теренах України впродовж німецько-радянської війни. Висвітлюються особливості встановлення і функціонування нацистського окупаційного режиму в Україні, зародження та розгортання Рухів Опору, вигнання нацистських окупантів з території України. Аналізуються втрати українців у Другій світовій війні та внесок українського народу у перемогу над нацизмом. Досліджуються проблеми повоєнної відбудови в Україні, український визвольний рух у повоєнне десятиліття. У другому модулі розглядається історія України в періоди «відлиги», «застою» та «перебудови». Вивчаються суспільно-політичні, соціально-економічні та національно-культурні процеси в УРСР у 1953-1991 роках, діяльність органів влади тоталітарного режиму, протестно-опозиційні рухи в Україні. Аналізуються закономірні чинники, що призвели до розпаду СРСР та відновлення незалежності України.

4. Завдання (навчальні цілі) – формувати здатність у майбутніх вчителів здійснювати аналіз явищ і подій новітньої історії України застосовуючи принципи та методи історичної науки; формування вмінь студентів системно й історично аналізувати економічні, соціальні, політичні і духовні явища і процеси, що відбувалися в Україні впродовж 1939-1991 рр.; вироблення навичок компаративного бачення розвитку України в контексті світових процесів ХХ ст.; усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому України та світу та на сучасному етапі.

У курсі історії України новітньої доби пропонується забезпечити три рівні знання: морфологічний (факт), семантичний (зміст факту), прагматичний (оцінка історіографічна і власна студента).

Дисципліна спрямована на формування компетентностей:

ЗК. 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК 1. Здатність формувати в учнів предметні компетентності.

ФК 5. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом та хронологією історичної науки.

ФК 6. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.

ФК 7. Здатність характеризувати досягнення історичної науки та сучасний стан історичних інституцій, їх ролі у суспільному житті.

ФК 19. Здатність формувати високу історичну й громадянську свідомість, політичну культуру, національну гідність та історичну національну пам'ять.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати основні терміни та поняття дисципліни, наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів історії України з Другої світової війни до 1991 року	<i>Лекція, модульний контроль</i>	<i>Модульний контроль, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	10%
1.2.	Знати основні тенденції та закономірності історичного розвитку України в конкретні історичні періоди	<i>Лекція, модульний контроль</i>	<i>Модульний контроль, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	10%
2.1.	Вміти відшукувати для освітньої та наукової діяльності історичні джерела.	<i>Лекція; семінарське заняття; самостійна робота</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	15%
2.2.	Вміти працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв.	<i>Лекція; семінарське заняття; самостійна робота</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	20%
2.3	Вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами та робити обґрунтовані висновки про них.	<i>Лекція; семінарське заняття; самостійна робота</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	25%
2.4.	Вміти проводити системний аналіз та робити обґрунтовані висновки щодо результатів діяльності осіб і спільнот у конкретні історичні періоди.	<i>Семінарське заняття; самостійна роботи</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті;</i>	15%

			<i>Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	
4.1.	Приймати і обґрунтувати рішення, що пояснюють взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі української історії	<i>Семінарське заняття</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті</i>	5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (ОК 13) / Програмні результати навчання	1.1	1.2	2.1.	2.2.	2.3	2.4	4.1.
1. Знати історичну термінологію та наукову періодизацію історичних процесів.	+	+					
2. Знати та розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки, орієнтуватися на її сучасні досягнення.	+	+			+	+	+
15. Вміти характеризувати об'єктивно та неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів.			+	+	+	+	+

7. Схеми формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

Семестрове оцінювання:

1. *Робота на семінарських заняттях*: РН2.1, РН2.2, РН 2.3, РН2.4, РН4.1 – 40 балів/24 бали*.
2. *Самостійна робота 1 та 2 (есе)*: РН2.1, РН2.3 – 10 балів/6 балів*.
3. *Модульний контроль 1 та 2*: РН1.1, РН1.2 – 10 балів/6 балів*.

*максимальний бал/пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;
- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – **40 балів**;
- результати навчання які будуть оцінюватись – знання основних термінів і понять дисципліни, наукової хронології, періодизації і характеристики основних етапів історії України з Другої світової війни до 1991 року, основних тенденцій та закономірностей історичного розвитку України в конкретні історичні періоди; вміння відшукувати для освітньої та наукової діяльності історичні джерела, працювати з історичними джерелами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв, проводити системний аналіз та робити обґрунтовані висновки щодо результатів діяльності осіб і спільнот у конкретні історичні періоди;
- форма проведення і види завдань – **письмовий іспит**, в білеті 4 запитання, які потребують розгорнутої відповіді (кожна відповідь на запитання оцінюється від 0 до 10 балів);
- Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит **не може бути меншою 24 балів**.

- Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж **36 балів**.

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання студентів здійснюється у двох формах: поточний контроль (робота на семінарських заняттях, есе, контрольні роботи) і підсумковий контроль (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, поточний контроль 60 балів; підсумковий контроль – 40 балів).

Змістовий модуль 1 Україна в роки Другої світової війни та післявоєнне десятиліття			Змістовий модуль 2 Українська РСР у 1953 - 1991 рр.			Іспит
30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			40 балів максимум 24 бали мінімум
Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	
20 максимум	5 максимум	5 максимум	20 максимум	5 максимум	5 максимум	
12 мінімум	3 мінімум	3 мінімум	12 мінімум	3 мінімум	3 мінімум	

Перелік видів аудиторної роботи на семінарських заняттях та їх оцінка (в балах)

Упродовж семестру оцінюється робота здобувача вищої освіти *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії, бліц-опитування). Під час семінару здобувач вищої освіти має можливість набрати **12 балів**.

<i>Види роботи на семінарському занятті</i>	<i>Максимальна можлива кількість балів</i>
Доповідь на семінарському занятті	5
Доповнення на семінарському занятті	3
Участь у дискусії на семінарському занятті	3
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	2
Письмова самостійна робота на семінарському занятті	5
Бліц-опитування на семінарському занятті	1

Таблиця переведення балів за роботу на семінарських заняттях у залікові бали.

Залікові бали	Набрана кількість балів (11 занять)
20	127-132
19	121-126
18	115-120
17	109-114
16	103-108
15	97-102
14	91-96
13	85-90
12	80-84
11 балів і менше не зараховуються оскільки становлять менше 60%	Менше 80 балів набраних за роботу на семінарських заняттях не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводяться

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи здобувачів вищої освіти є опрацювання як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у формі тестування.

Самостійна робота виконується здобувачем вищої освіти упродовж змістового модуля після проходження певної теми у вигляді поглибленого опрацювання матеріалу теми і оцінюється у вигляді написання есе, кожне з яких оцінюється до 5 балів для одного ЗМ.

Критерії оцінювання самостійної роботи: (від 0 до 5 балів)

Індивідуальне творче завдання. Підготовка есе з обраної теми – до 5% балів.

Вимоги до есе:

- обсяг не більше 4 сторінок (без додатків);
- самостійність у викладі матеріалу;
- здавати у роздрукованому вигляді з підписом і в електронному форматі на адресу:

gscherevichnyj@knu.ua

Структура есе:	Максимальна кількість балів:
Актуальність теми. Мета есе	1
Виклад основного матеріалу	2
Узагальнення	1
Власне бачення проблеми	1

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

По завершенні вивчення кожного змістового модулю студент пише модульну контрольну роботу. Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. Модульний контроль проводиться у письмовій формі і виконується на останній лекції із кожного змістового модулю курсу. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за модульну контрольну роботу – 5 балів.

Студент, який з поважної причини пропустив контрольну роботу, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач призначає нову дату її проведення.

Критерії оцінювання модульного контролю у вигляді контрольної роботи (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

Відповідь на теоретичне питання:

- а) глибоке розкриття теоретичного питання 5 балів;
- б) повна коротка відповідь 4 бали;
- в) відповідь із незначними помилками 3 бали
- г) неповна відповідь 1-2 бали;
- д) незадовільна відповідь чи повністю відсутня 0 балів.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль знань студентів у формі іспиту.

Іспитовий білет містить 4 теоретичні запитання, що потребують розгорнутої відповіді.

Відповідь на одне **теоретичне запитання** оцінюється від 0 до 10 балів відповідно до наступних критеріїв:

Бали	Критерії оцінювання
10	Відповідь повна, наявні власне бачення проблеми, використання джерел та історіографічної інформації, зроблені ґрунтовні висновки
9	Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу
8	Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання
7	Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки
6	Детально відображені окремі аспекти проблеми
5–3	Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу
0–2	Відповідь має значні помилки, або відсутня

Студент, який дав відповідь на всі питання екзаменаційного білету і набрав не менше 24 балів додає у свій актив певну суму балів, яка додається до балів набраних студентом за результатами поточного контролю.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 36 балів* необхідно у визначені викладачами дні пройти співбесіду з пропущених семінарських занять і лекцій з тим, щоб набрати критичний мінімум і допуститися до перескладання іспиту.

При простому розрахунку отримаємо:

	Поточне оцінювання	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної роботи

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1				
Україна в роки Другої світової війни та післявоєнне десятиліття				
1.	Вступ. Джерела та історіографія курсу. Реалізація політики пам'яті в Україні. Тема 1. «Українське питання» у міжнародній політиці напередодні Другої світової війни	4	2	5
2.	Тема 2. Карпатська Україна	2	2	5
3.	Тема 3. Україна на початковому етапі Другої світової війни 1939-1941 рр.	2	2	5
4.	Тема 4. Бойові дії на українських теренах в 1941-1942 рр.	2	2	5
5.	Тема 5. Нацистський окупаційний режим в Україні	2	2	5
6.	Тема 6. Рух Опору в Україні в роки Другої світової війни	4	4	5
7.	Тема 7. Вигнання нацистських окупантів з України. Внесок українського народу у Перемогу над нацизмом	2	2	5
8.	Тема 8. Політичне та соціально-економічне становище УРСР в 1945-1953 рр.	2	2	5
9.	Тема 9. Український антирадянський Рух Опору в 1945-1953 рр.	2	2	5
10	Тема 10. Українська РСР на міжнародній арені у повоєнний період	1	2	5
	<i>Модульний контроль 1</i>	1		
Змістовий модуль 2				
Українська РСР у 1953 - 1991 рр.				
11.	Тема 11. Політичні трансформації в УРСР в період «відлиги»	2	2	5
12.	Тема 12. Соціально-економічне становище в Україні в 1953-1964 рр.	2	2	5
13.	Тема 13. Рух спротиву в Україні в 1953-1964 рр.	2	2	5
14.	Тема 14. Соціально-економічне становище в Україні в період «застою»	2	2	5
15.	Тема 15. Українська опозиція тоталітаризму в 1964-1985 рр.	4	4	5
16.	Тема 16. Політичні, економічні та соціальні зміни в Україні в період «перебудови»	4	4	5
17.	Тема 17. Українські суспільно-політичні сили в боротьбі за відновлення незалежності України	2	2	5
18.	Тема 18. Розвиток української культури, освіти та науки в 1953-1991 рр.	3	4	5
	<i>Модульний контроль 2</i>	1		
	ВСЬОГО:	46	44	90

Загальний обсяг **180** год., у тому числі:

Лекцій – **46** год.

Семінари – **44** год.

Самостійна робота – **90** год.

9. Рекомендована література та джерела:

Основна:

1. Випробовуючи долю, гартуючи волю. Україна й українці в ХХ – на початку ХХІ ст. У 3-х кн. / Авт. кол.: В. Даниленко, В. Крупина, С. Кульчицький та ін. - Кн. 2: Від Другої світової до холодної: війни в долі України. – К., 2021. – 624 с.
2. *Грицак Я.* Нариси історії України. Формування модерної нації ХІХ-ХХ століття. – К., 2019. – 656 с.
3. Енциклопедія історії України / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – Т. 1-10. – Київ, 2004–2013.
4. Історія України: хрестоматія / Упорядн. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. – К., 2013. – 1054 с.
5. *Пивовар С.Ф., Черевичний Г. С.* та ін. Історія України: Новітня доба: навчальний посібник / В. М. Литвин, В. Ф. Колесник, А. Г. Слюсаренко, Г. С. Черевичний та ін.; за ред. В. М. Литвина. – К., 2012. – 480 с.
6. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.): Колективна монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко. – К., 2010. – Кн. 2. – Ч. 1-2. – 351 с.; Ч. 3. – 336 с.
7. Українська мова в ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали / Упоряд.: А. Масенко та ін. – К., 2005. – 399 с.
8. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст.: документи і матеріали: у 2-х ч. / Редкол.: В. А. Смолій та ін. – К., 2020. – Ч. 1. – 845 с.
9. Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: В 3 т. / відп. ред. В. А. Смолій ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. - К.: Наукова думка, 2004. - Т. 2 : Радянський проект для України / В. А. Гриневич [та ін.]. - 528 с.
10. *Черевичний Г. С.* та ін. Історія України: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / Г. Д. Казьмирчук, О. В. Вербовий, Г. С. Черевичний та ін. – К., 2010. – 648 с.

Додаткова:

1. Архіви окупації. 1941–1944 / Упорядн. Н. Маковська. – К., 2006. – Т. 1. – 871 с.
2. *Барановська Н. П.* Вплив Чорнобильської катастрофи на трансформаційні процеси у суспільстві (до 25-річчя трагічних подій) // Український історичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 123–142. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/105615>.
3. *Боляновський А.* Нереалізовані можливості: спроби українсько-польського порозуміння (осінь 1939 – перша половина 1941 рр.) // Український історичний журнал. – 2020. – Число 1. – С. 63-88. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_1_7.
4. *Беркгоф К.* Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою / К. Беркгоф. – К., 2011. – 455 с.
5. *Вегеш М.М.* Карпатська Україна. Документи і факти: [монографія] / Микола Вегеш. - Ужгород : Карпати, 2004. - 431 с.
6. Війна і міф. Невідома Друга світова / За заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. – Харків, 2019. – 272 с.
7. *Грицюк В., Лисенко О., Покотило А.* Україна в лавах Об'єднаних націй: легітимізація та внесок у боротьбу з нацизмом і фашизмом у період Другої світової війни // Український історичний журнал. – 2020. – Число 3. – С. 4-26. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2020_3_3.
8. *Даниленко В. М.* Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії / В. М. Даниленко. – К., 2018. – 278 с.
9. *Захаров Б.Є.* Нарис з історії дисидентського руху в Україні, 1956-1987 / Борис Захаров. - Вид. 2-ге, стер. - Харків: Права людини, 2016. – 190 с.
10. *Ліпкан А. Г.* Україна в період відлиги 1953-1964 років, особливості розвитку // Сторінки історії: збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 27. – С. 83–94. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12313>.

11. *Лисенко О., Пилявець Р.* Битва за Дніпро у Другій світовій війні: спроба нової концептуальної візії // Український історичний журнал. – 2019. – № 4. – С. 88-117. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2019_4_7.
12. *Литвин В. М.* Історія України у 3-х т., 4 кн. / В. М. Литвин. – К., 2016. – Т. 3: Новітній час. 1914-2014. – Кн. 1. – 645 с.; Кн. 2. – 494 с.
13. *Лук'яненко Л. Г.* До історії Української Гельсинської спілки / Л. Г. Лук'яненко. – К., 2010. – 318 с.
14. *Патриляк І. К., Боровик М. А.* Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду / І. К. Патриляк, М. А. Боровик. – К., 2010. – 590 с.
15. *Пивовар С.Ф.* Комуністичний тоталітарний режим у сучасних українських підручниках з історії для середньої освіти // Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя (Forum-SOIS, 2021): збірник матеріалів 3-го Міжнародного науково-практичного WEB-форуму (м. Київ-Харків, 25-28 травня 2021 р.). Харків : Типографія «U2print», 2021. Вип. 3. С. 217–224.
16. *Пивовар С.Ф.* Соціально-економічний розвиток Української РСР у 1989 році (історико-статистичний аспект) // Priority directions of science and technology development. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2021. Pp. 683–689. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-priority-directions-of-science-and-technology-development-13-15-iyunya-2021-goda-kyiv-ukraina-arhiv/>.
17. *Пивовар С.Ф., Черевичний Г. С.* та ін. Історія в термінах і поняттях: довідник: навчальний посібник / За заг. ред. Т. В. Орлової. – Вишгород, 2014. – 732 с.
18. *Сергійчук В.* Український здвиг: Волинь. 1939–1955. – К., 2005. – 840 с.
19. *Трубайчук А. Ф.* Друга світова. – К., 2004. – 344 с.
20. Українська Гельсінська Спілка у спогадах і документах / Упоряд. О. Шевченко. – К., 2012. – 814 с.

10. Додаткові ресурси:

1. <http://www.rada.gov.ua> – Верховна Рада України
2. <http://novitukr.history.knu.ua/> - кафедра новітньої історії України
3. <http://history.org.ua/> - Інститут історії України НАН України
4. <http://archeos.org.ua> – Інститут української археографії та джерелознавства імені М. М. Грушевського
5. <http://ipiend.org.ua> – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
6. <http://uinp.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті